

Naročnina
Dnevna izdaja
za kraljevino Jugoslavijo
mesečno 25 Din
polletno 150 Din
celoletno 500 Din
za inozemstvo
mesečno 40 Din
nedeljska izdaja
celoletno v Jugoslaviji 120 Din, za inozemstvo 140 Din

SLOVENECEC

S tedensko prilogo »Ilustrirani Slovenec«

Cene oglasov
1. stopnja, peči-vrsta
malih oglasov po 150
2. stopnja, večji oglas
od 45 mm višine
Din 250, veliki
od 3 in 4 Din, v
uredniškem delu
vrstica po 10 Din
3. stopnja, večji oglas
narociliu popust
Izide ob 4 zjutraj
razen ponedeljka in
dneva po prezniku

Uredništvo je v Kopitarjevi ulici št. 6/III
Rokopisi se ne vračajo, ne frankirana
pisma se ne sprejemajo. Uredništva
telefon št. 2050, upravnitva št. 2992

Informativen list za slovenski narod

Uprava je v Kopitarjevi ul. št. 6 - Cerkveni
račun: Ljubljana štev. 10.650 in 10.349
za inzerate, Sarajevu št. 7563, Zagreb
št. 39.011, Praga in Dunaj št. 24.797

Kemalova republika

(Pismo uredništvu »Slovenec«.)

Neprestani porazi sultanovega carstva od druge polovice devetnajstega stoletja vse do poslednjega, ko je Turška izgubila svojo igr v svetovni vojni, so bili znanilci razsula nekdanje mogočne oblasti, ki je strahovala Evropo ter imela svoj neomajni sedež v Carigradu. V naročju tega razjednega in brezmočnega organizma se je pa porajal pokret, ki mu je sojeno, da reši čast turškega imena ter zgradi na razvalinah novo, sodobnejšo in življenja zmožno državno obliko.

Ko je zavladal mir med silami, ki so se po vsem svetu, od leta 1914—1918 med seboj vojskovali, je vse kazalo, da je odbila Turški zadnja ura. Grki so zasedli Smirno in od tam podjarmili maloazijsko obalo, Francozi so zasedli Adane, Italijani so se pripravljali na okupacijo Adalije, a združene antantne sile so se polastile Carigrada. Na vzhodu so vpadali v deželo vsi sosede — in nikjer ni kdo našel odpora. Premagana dežela se je uklonila in sprejemala svoj fatum.

Tedaj je zbral Kemal paša, eden izmed voditeljev mladoturškega pokreta, v Sivaci svoje prijatelje in se odločil sklicati v Angori (Turki ji pravijo Ankara) skupščino za narodno obrambo. Volitve so se vršile naglo in kmalu je bila organizacija razbitih sil turškega naroda tako izpeljana, da je mogla mladoturška vlada pod Kemalovim vodstvom začeti z vojaškimi operacijami proti najnevarnejšim vpadnikom v deželo: proti Grkom.

Ta vojska je bila dolgotrajna in skozi tri leta ni mogla beležiti ne ena, ne druga stran kakega znanjšega uspeha, dokler ni prišlo l. 1922 do sijajne turške zmage pri Donlup Bunaru, kateri je sledila zmaga pri Fionkara Isari. Grki so začeli svoj umik in nazadnje so morali zapustiti Smirno, ki je bila upepeljena, in maloazijsko obalo. Vojska se je nehala s premirjem, sklenjenim med grškim poveljstvom in turškim vojskovodjo Ismet pašo v Mudaniji.

Temu odličnemu vojaškemu uspehu so sledili tudi prvi diplomatski uspehi dotlej še neurejene države. Antanta je zapustila Carigrad in kmalu za tem so se določile nove meje, ki so sleer dokaj zmanjšale nekdanje sultanovo carstvo, a so vendarle obsegale ves pristni turški teritorij: turški, pravim, ne mohamedanski. Tako je zgodovina razsodila: razen pristnega turškega elementa ni v novi Turčiji skorajda nobenega drugega: vse, kar je skozi stoletja trpelo pod sultanovim jarmom, je doseglo svojo svobodo... in celo turško pleme samo se je rešilo le za ceno sultanata in kalifata.

Dne 29. oktobra l. 1923. je bila po veliki narodni skupščini v Angori proglašena turška republika in njen prvi predsednik je postal zaslužni Kemal paša, Abdul Hamid V., poslednji turški car, je moral z vso svojo rodbino zapustiti turški teritorij, izvedena je bila ločitve države od kalifata in zatvorjene so bile verske šole in samostani; vsa verska organizacija, ki je poprej bila tako rekoč duša državne organizacije, je bila razdrta.

Nekaj skorajda neverjetnega se je zgodilo: Republika je turškemu plemenu odvzela, kar je bilo od njega nerazdružno: mohamedansko veroizpoved. Turki so postali laičen narod. A reforme republikanske vlade se niso ustavile pri tem načelnem koraku. Pod načelom svobode, enakosti...

Pod tem za nas v Evropi že davno preživelim načelom, uveljavlja Kemal paša, turški Likurg in Peter Veliki, svojo avtokratično diktaturo. Z doledno reformatorsko in psihološko darovitostjo, s tvegano intransigenco, a kolektivnost množice dobro obvladajoč, se je ta makedonski kmet in pogumni vojščak zagrizel lotil iztrebljanja zunanjih znakov starega turškega življenja. Po odpravi sultanata in kalifata je ukinil tradicionalno pravosodno šeriatu ter posnel švicarski civilni kodex in italijanski kazenski zakonik. Zabil je poligamijo. Nekega dne so izginili po vsej Turčiji na njegov ukaz fesi, najvidnejše znamenje mohamedanstva, edino, kar je na zunaj ločilo vernika od dajura. In nihče se ni zoperstavil ukazu. Zdaj hodijo Turki s klobukom ali čepico na glavi, le imani in hodže smejo še nositi turban. Zahtevati od pravovernega muslimana, da se pokrije z dajurskim klobukom, je približno nekaj takega, kot če bi angleški kralj zahteval, da hodijo vsi Angleži s čepicami z zvončki okrog. Komaj je bila ta reforma dobro uveljavljena, je že mislil Kemal na drugo, važnejšo: na odpravo turške pisave. S prav tako kratkim in odločnim ukazom je vpeljal Kemal latinico in razen starih, dekorativnih napisov v mošejah in dragocenih listin v muzejih, danes ne najdeš po vsej Turčiji več javnega napisa v turški pisavi. Casopisi, table na prodajalnah, na tramvajih — povsod v latinici! Dalje je vpeljal do tedaj po koranu prepovedano kiparsko in slikarsko umetnost v javno rabo. Njegov kip v bronu, ki ga je izdelal neki dunajski kipar, stoji na mramornatem podstavku na skrajni točki Seraila v Stambulu. Obleden je v smokinj in stoji razkoračen, močen v svoji trezni, trgovsko neromantični pozi, zroč proti azijski obali in Marmarskemu morju.

Prestolico je preselil v Angoro, v sredino nove dežele. — Tja so mu polagoma sledila vsa poslaništva in tam je utrdil ugled svoje republike. Velika narodna skupščina je tam pridno pri delu in iz nekdanjega neznatnega mesteca je v nekaj letih postalo moderno mesto po ameriškem vzoru.

A Carigrad? — Carigrad propada. Carigrad nima prav za prav nobenega smisla več. Propada kot luka, ker je končno le še kot vmesna luka za

Le dober Hrvat, Slovenec in Srb more biti dober Jugoslovan: to je edina prava podlaga naše države

Izjava ministra dr. Šibenika

Belgrad, 22. maja. Na vprašanje zastopnikov časopisja, kaj more reči o nagibih in pomenu svojega vstopa in vstopa svojih tovarišev v vlado generala Petra Živkoviča, je minister za poljedelstvo dr. Stanko Šibenik izjavil tole:

Rekonstrukcija kraljevske vlade je bila izvedena v smislu intencij manifesta Nj. Vel. kralja, pri čemer se je polagala važnost predvsem na stvarne in ne na osebne momente. Novi ministri bodo kot izraziti zastopniki hrvatskega seljaštva s svojim vstopom v kraljevsko vlado poglobili dosedanje delo pri izgradnji naše skupne države v duhu jugoslovanske misli, varujoč pri tem obstoječe tradicionalne narodne občutke in osebnosti. Obenem bodo dali prirodnemu razvoju solidarnosti in notranje konsolidacije kompaktnost celote napram zunanjemu svetu. Srečno bodočnost je najvarneje graditi na zdravi prošlosti. Častna prošlost pa je najmočnejša prvina za izgradnjo državne skup-

nosti. Ustvarjanje enotnega jugoslovanskega čutenja ne zahteva izločitve obstoječih tradicionalnih občutkov, ki so z največjimi žrtvami, ki jih lahko človek da, uprav privedli do te države.

Ta ideja dobi svojo največjo moralno in stvarno osnovo z ohranjanjem vrednot, ki so bile izročene s tradicijo. Najnovejše obdobje naše državne politike, ki se naslanja na najširše sloje Srbov, Hrvatov in Slovencev, se izraža v pravi in resnični zavesti in v prvobitnem pomenu teh momentov, ki so dovedli do ustanovitve in ki so postali jamstvo za konsolidacijo in obrambo naše narodne države. Usodepolni eksperimenti z zapostavljanjem in teptanjem onega, kar je bilo tekom stoletij v najtežjih trenutkih preizkušeno, so s tem najnovejšim korakom v smislu intencij manifesta Nj. Vel. kralja za vedno odstranjeni. Prepričanje, da šele dober Hrvat, Srb in Slovenec more biti ravno tako dober Jugoslovan, je edina solidna prvina za izgradnjo zdravega nacional-

nega čutenja. To prepričanje je prišlo sedaj, kakor vidite, do polnega izraza. Prepričani smo, da daje šele zavarovano in zajamčeno hrvatstvo, srbstvo in slovenstvo pravo podlago za izgradnjo jugoslovanskega vsebino. Skupnost čustvovanja, ki sloni na dediščini, ki so jo Srbi, Hrvati in Slovenci zavestno in prostovoljno in kot skrbno varovano pridobitev prinesli v skupno zajednico, je najmočnejši temelj, ki varno pelje v državno edinstvo, in to ne samo napram zunanjemu svetu, temveč tudi v notranjem življenju in k polni zavesti skupne usode in medsebojne pripadnosti ter skupnega varstva nacionalnih interesov.

Velika ideja manifesta z dne 6. januarja in pomembni akt z dne 5. oktobra lanskega leta sta našli v izvršeni rekonstrukciji najvažnejšo prvino za izgradnjo političnega pravca in za dočitenje smernic državne bodočnosti. V tem je vprav zgodovinska veljava tega koraka.

Heimwehrova želja po diktaturi bo propadla

Vlada je trdno odločena razorožiti vse bojne organizacije

Dunaj, 22. maja. n. Zastopniki Heimwehra so zahtevali od zveznega kanclerja dr. Schobera, da dobi notranje ministrstvo njihov prvi voditelj dr. Steidle namesto načelnika Landbunda Schumyja. Na nekem zborovanju Heimwehrovcev je izjavil predsednik Heimatbunda ing. Schimek: »Se nikdar ni bilo resnejšega trenutka. Valovi našega pokreta se dvigajo sedaj najvišje. (Klici: »Res je!«) Položaj je treba smatrati kot skrajno kritičen. (Klici: »Ostanimo trdni! Ne popuščati!«) Ali hočete razorožitev, Vas vprašam vse? (Klici: »Nikoli!«) To vprašanje je usodnega pomena. (Klici: »Rajši bojevati se na barikadah, kakor pustiti se razorožiti!«) Nikdar ne bomo prej izročili svojega orožja, dokler ne bo premagan marksizem, ter se ne strašimo niti začasne diktature.«

V parlamentu so izjavili prisotni poslanci raznih strank, da se bo vsa akcija Heimwehrovcev končala z blamažo, če bo zvezni kancler dr. Schober ostal trden. Zakon o razorožitvi bo sprejet, ker bo predvsem krščansko socijalna stranka kljub raznim obljubam gotovih svojih poslancev, ki pripadajo Heimwehru, uveljavila disciplino, kakor jo zahteva podkancler in vojni minister Vaugoin kot načelnik stranke. Tudi okolica zveznega kanclerja samega je prepričana o svoji zmagi. Vaugoin bo brezpogojno kot podkancler zvest kanclerju. Smatra se za izključeno, da bi si Heimwehrovci s silo prisvojili oblast. Govori se že, da hoče več vplivnih politikov, ki so nekdanj pripadali Heimwehru, sporočiti tej organizaciji svoj izstop. Na današnjem ministrskem svetu je dobil dr. Schober pooblastilo,

da vloži v parlamentu poostreni zakon o razorožitvi. Dr. Schober bo na jutrišnji seji narodnega sveta posebno povdarjal, da je eden izmed prvih pogojev za gospodarsko konsolidacijo in za investicijsko posojilo razorožitve in zagotovitev miru in reda.

Dr. Schober bo pri tem označil zahteve Heimwehrovcev za nesprijemljive, pri tem pa pripomnil, da se bodo ravno na oni poti, po kateri hoče iti vlada, izpolnile tudi želje, ki jih gojijo krogi, stoječi za Heimwehrom, t. j. ustvaritev predpogojev, da bodo razen legalnih vojaških formacij postale druge formacije nepotrebne. Smatra se za gotovo, da bo vladni načrt v parlamentu v bistvu sprejet ter da bo s tem heimwehrovska akcija propadla. Najostrejšje stališče proti Heimwehru je pokazal Landbund, ki je ustanovil lastno kmetlasko obrambo in s tem na štajerskem nadkrilil moč Heimwehra. Ravno desno radikalna fašistična tendenca, ki je prevladala v vodstvu Heimwehra, je povzročila, da so se kmetje pridružili Landbundu.

»Neuigkeits-Weltblatt« izjavlja, da bo razorožitev postala zakon, bodisi s Heimwehrom ali pa brez Heimwehra. Na preosnovno kabineta ni misliti, posebno ker je krščansko socijalna stranka že lani 25. septembra, ko je hotel dr. Seipel pri sestavi dr. Schobrove vlade preskrbeti Heimwehrovcem 2 ministrski mesti, bila proti temu.

Pariz, 22. maja. AA. »Havas« poroča iz Zeneve, da je bila med švicarsko vlado in Društvom narodov včeraj podpisana pogodba o zgraditvi radio-telegrafske postaje, ki bi, če pride do vojne, prešla v izključno upravo Društva narodov.

Črno morje pomemben. Zato je tudi Carigrad kemalu najmanj naklonjen. Res je, da je mesto sprejelo predsednika republike s pompom in svečanostim, a v srcih so carigradski Turki užaljeni — pa ne le to, tudi v gospodarskem pogledu je mesto hudo prizadeto, kajti nov red mu je pač vzel ves pomen, ki ga je kot prestolnica imelo, dal mu ni pa zato prav ničesar. In kolikor bolj bo rasla Angora, toliko bolj bo Carigrad propadal. Mislili so na to, da bi iz Carigrada napravili turistovsko točko: Nekdanjo sultanovo palačo Yildiz na Top Hanu so uporabili kot mestni kasino za igralnico, plesišče in mondno restavracijo. A vse to ne bo privlačno za tujce, dokler bodo vsi umetniški in zgodovinski zakladi mesta zanemarjeni, kakor so, dokler bo mesto samo — ki je oropano nekdanje slikovitosti — umazano in zoprn, a zlasti pa dokler se bo moral resno učiti turškega jezika, kdor bo hotel razen s hotelskim portirjem in tremi policisti kaj govoriti. Le malo je namreč število ljudi, ki znajo poleg turščine še kak drug jezik...

A zdaj ima republikanska vlada vse drugačne skrbi, kot dobrobit Carigrada!

Dobro zaključek povojnih pogajanj z Grško, ki se vleče že leta in leta, ne da bi se pokazal kak uspeh, to je prvo. Drugo pa je finančno vprašanje. Ekonomsko stanje sedanje turške republike je žalostno. Izdatki so ogromni, in za kritje se vpe-

lujejo vedno novi davki, ki tlačijo prebivalstvo tako, da je že vse chupano. Le s težavo se najde vsako leto ravnovesje budžeta. Pravkar je angorska skupščina sprejela budžetni predlog finančnega ministra Saradžoglu Šukri beja. Iz poročil, ki jih prinašajo turški listi, posnemam sledeče podatke: Vse skupni izdatki za l. 1930. so preračunani na 222.604.023 turških lir, in sicer so za ca. 2 milijona višji od lanskih. Dohodki so preračunani na 42 milijonov iz direktnih in 180 milijonov iz indirektnih davkov. Lansko leto je bilo vplačanih 95% od preračunanih davkov... Zanimivi so odstotki za posamezna ministrstva v novem državnem proračunu, katerih naj navedem nekaj: vojska 29%, javna dela 14.85%, Dete Ottomane 14.83%, prosveta 3.69%, kultus 0.75%... Tekoči državni dolg je cenjen na 60 milijonov turških lir, a po izjavi finančnega ministra bo ta dolg v resnici reduciran predvidoma na okroglo 20 milijonov. Prihodnji teden pričakujejo francoskega finančnega strokovnjaka Rista, ki bo pregledal finančno stanje države. Na njegovo mnenje je osredotočeno upanje finančnega ministra, da najde ugoden temelj za pogajanja z upniki tako zvane »Dette Ottomane«, temne pošasti, ki grozi državi s finančnim polomom...

Nazvle temu žalostnemu finančnemu položaju pa je republikanska vojska naravnost vzorno adjustrirana. Ogromno denarja so veljale nove unifor-

Ministra Neudorfer in Shvegel prispela

Belgrad, 22. maja. AA. Danes ob 10.30 sta pred predsednikom ministrskega sveta in ministra notranjih zadev generalom Petrom Živkovičem položila prisego gg. Mirko Neudorfer in dr. Ivo Shvegel, ministra brez listnice.

Slovo Angjelinoviča od Prage

Praga, 22. maja. z. Snoči je imelo akademsko društvo »Jugoslavije« svečano akademijo v čast poslaniku Berislavu Angjelinoviču, ki bo 28. maja zapustil Prago in odšel na novo službeno mesto. Na akademiji je bilo veliko število praškega meščanstva in naše kolonije. Pri tej priliki so bile razdeljene diplome častnim članom društva »Jugoslavije« županu dr. Karlu Baxi in dr. Angjelinoviču. Predsednik vlade general Živković je imenovan za člana dobrotnika. Dr. Angjelinovič je bil sprejet od predsednika republike Masaryka v oprostilo avdienco. Zahvalil se mu je za fotografijo. Razgovor je trajal tri četrt ure.

V 23 urah in pol iz Zagreba v Berlin

Zagreb, 22. maja. z. Edo Funk, ki se je snoči z avtomobilom odpeljal v Berlin, je ob pol devetih vozil skozi Maribor, pred deveto preko avstrijske meje, ob eni je bil na Dunaju, kjer se je mudil eno minuto. Po posebni vesti iz Berlina je tja prišel ob pol šestih, torej pol ure pred napovedanim časom.

Razprava proti Predavcu

Zagreb, 22. maja. z. Danes se je nadaljevala razprava proti Josipu Predavcu. Zaslujen je bil izvedenec, ki je razlagal, na kak način seje prikrivalo neplačevanje delniške glavnice. Pri tej priliki je Predavec ugotovil, da je on že prišel v tak položaj, ki ga je prevzel od svojega prednika. Izvedenec je tolmačil, kako so posamezne zveze prevzele izplačevanje temeljne glavnice in kako so se vršila v banki nedovoljena vknjiženja.

me, novo orožje in sploh vsa organizacija številne armade, na katero se Kemal opira. Ogromno denarja je veljala nadalje organizacija »Turških ognjišč«, ki je v nekem oziru podobna skavtski organizaciji. Ogromno denarja je nazadnje veljala odprava staroturškega značaja javnega življenja ter njega nadomestila z neprerečanimi ameriškoevropskimi novotarijami.

Skratka: Kemalov ideal je, ustvariti svobodno-miselno republiko, ki bi bila kolikor moči podobna evropskemu civiliziranemu življu. Vse pridobitve naše civilizacije siloma uvaja in vzdržuje. Ubil in ugonobil je Turka, da je ustvaril turško republiko.

A vse izgleda, da je mož nekoliko v zmoti. Kako naj postane vse to, kar naj Turk siloma sprejme na ukaz, njegova prava lastnina, ko je vendar temelj, iz katerega je ta civilizacija izšla, prav tisto, kar Turek najbolj sovraži: krščanstvo? Trebalo bi le še, da se na ukaz Kemala paše dajo vsi Turki krstiti, pa bi bila reforma vsaj smiselno popolna. A tako? Tako utegne postati nestvor, ki bo vseboval vse elemente nove revolucije, kakor nestvor reforme Petra Velikega, ki je prav tako rezal brade kakor snemal Kemal turbane z glav in — seveda, to sem pozabil povedati: ženskam krinke z obliža. — A zdaj so časi hitrejši in posledice se utegnejo pokazati hitreje nego v carski Rusiji...

Istanbul, 19. maja 1930.

s. š.

Katalanija dobi nazaj avtonomijo

Spanija ostane v vsakem konfliktu nevtralna

Madrid, 22. maja. x. Kralj je s svojo rodbino 20. t. m. odpotoval v Barcelono. Navdušene manifestacije, katere mu je priredilo na kolodvoru madridsko prebivalstvo, se zdi, da dokazujejo, da so imeli vehementni napadi republikancev, ki niso priznavašali niti osebnemu življenju kralja, ravno nasprotni učinek nego je bil nameravan. Mogoče je ravno ta okoliščina simpatije do kralja in njegove populariteto v širokih slojih le poglobila. Ovaciji je bil deležen tudi bolehní prestolonaslednik princ Asturski, ki ga je bil gospod Unamuno tudi na skrajno nizek način vlekel v javno debato o prestolu, in 78 letna infantinja Izabela, kraljeva teta, ki je odnekad zelo priljubljena.

Kar pa razen neomajanega monarhističnega razpoloženja širokih slojev politike posebno zanima, to je okolnost, da se kralj poda v Barcelono, kjer mu župani vseh katalonskih mest priredijo svečan banket. To dejstvo se splošno smatra kot dokaz naklonjenosti, ki ga hoče podati kralj Alfonz prebivalstvu Katalanije, ki je živel z rajnim diktatorjem Primo de Rivero v skrajno sovražnih odnosih. Znano je namreč, da je bivši diktator prepovedal rabo katalanščine v vseh uradih in da je avtonomijo Katalanije popolnoma zatrl. Kralj

Alfonz je pa zdaj po nasvetu generala Berenguera obljubil, da se bo katalanščina v javnih uradih zopet dovolila poleg španščine. Nova vlada bo zopet dovolila, da se izobeša katalanska zastava. To pa ni glavna stvar, ampak se katalanski krogi, katerim stoji sedaj na čelu barcelonski nadžupan grof Guell, ki je obenem španski grande in velik kraljev prijatelj, prizadevajo, da bi se vrnila provincialna avtonomija vseh starih katalanskih provinc, tako zvali Mankomitad, to je katalanski deželni zbor. Zelo verjetno je, da bo kralj oziroma vlada generala Berenguera, ki je tudi osebno Katalancem naklonjen, v to privolila, posebno zato, da bi se s tem obbrezuspela agitacija separatistov pod vodstvom v Belgiji bivajočega bivšega polkovnika Macio, ki dela na popolni ločitvi Katalanije od Spanije, in drugič, ker je republikanstvo v Spaniji nevarno samo v slučaju, če bi našlo oporo v Katalaniji.

Ker namerava kralj po 14dnevem bivanju v Barceloni zopet kakor vsako leto odpotovati v Anglijo, se to smatra kot dokaz, da so se politične razmere popolnoma umirile in da monarhija nikakor ni v nevarnosti.

Zaradi mednarodne važnosti je treba omeniti še eno zadevo. Nasprotniki režima so bili raznesli

vest, da je rajni Primo de Rivera sklenil z Italijo tajno pogodbo, da Spanija v slučaju vojne med Italijo in Francosko ne bo dala Italiji samo na razpolago svoja pristanišča, ampak ji za koncesije v Maroku tudi s svojim vojnimi brodovjem aktivno pomagala. Ta stvar je javnost tako razburila, da se je Rim čutil dolžnega, da omenjeno vest na najostrejši način demantira, in v resnici bivši diktator ni z Italijo sklenil take pogodbe. Nastala pa je ta vest zaradi tega, ker so se v letih 1925. in 1926. vršila pogajanja med Primo de Rivero in lakratnim italijanskim državnim podtajnikom marchese Paulucci, ki so privedla do podpisa navadnega prijateljskega in arbitražnega pakta. Pa četudi bi bil rajni diktator razen te pogodbe sklenil kako tajno klavzulo, bi ji sedanja vlada ne priznala nobene veljave.

Pri tej priliki je treba poudariti, da vse španske stranke brez izjeme, monarhistične in republikanske, desničarske in levičarske, katoliške in svobodomiselné, trdno stojijo na stališču, da mora ostati Spanija v kakršnemkoli konfliktu v območju Sredozemskega morja brezpogojno popolnoma nevtralna. To sledi pa tudi iz tradicionalnega anglo-filiskega kurza Spanije v vseh zunanjih zadevah.

Spomenica delavskih organizacij

o odnosih med poslodajcem in delavcem.

Belgrad, 22. maja. u. Zastopniki delavskih organizacij so trgovinskemu ministru izročili posebno spomenico, v kateri odgovarjajo in slavlja predloge k načrtu zakona o radnjah. Predvsem zahtevajo delavske organizacije, da se kot pomožno osebje v smislu tega zakona morejo smatrati tudi kmetijski delavci in delavci lesne industrije, delavci državnih podjetij, monopola in regulov, kakor tudi ostalo delavstvo in pomožno osebje, čigar položaj ni urejen s posebnim zakonom.

Glede izplačila delavskega zaslužka zahtevajo delavske organizacije, naj se nagrade ozir. plače pomožnemu osebju, ki dela za dnino, izplačujejo tedensko in sicer v četrtak.

Delavski odnosi med poslodajcem in delavcem naj bi bili urejeni takole:

Za osebe, ki delajo za mesečno plačo, se odpoveduje obojestransko na tri mesece naprej. Pri medli, za katere se dela na uro, za dnevno mezdo ali na akord, naj se odpoveduje 15 dni naprej. Glede vajencev so delavske organizacije mnenja, da je potrebno maksimalno učno dobo pri obrtih znižati od štiri na tri leta. Skrb in nadzorstvo glede učencev in vajencev naj se poveri delavskim zbornicam in drugim delavskim in pomožnim organizacijam, ne pa organizacijam poslodajalcev.

V izpraševalnih komisijah naj se del. zbornicam prizna isto število zastopnikov, kakor jih imajo poslodajalci. V šolskih odborih naj bodo zastopane tudi delavske zbornice in delavske strokovne organizacije z enakim številom kakor poslodajalci. Glede prisilnih strokovnih organizacij poslodajalcev kakor tudi glede prisilnega sodelovanja s pomožnim osebjem so delavske organizacije na stališču, da naj kot prisilne organizacije poslodajalcev z oficielnim značajem ostanejo samo zbornice, vse druge organizacije pa naj imajo značaj svobodnih in prostovoljnih organizacij.

Delavske organizacije so posebno odločno proti vsakemu poskusu, da se pomožniško osebje priklji na to, da sodeluje z združenji poslodajalcev, in zahtevajo popolnoma enako svobodo samostojnega združevanja za pomožniško osebje, kakor jo je tudi doslej uživalo.

Belgrajske delavske organizacije so za prvi junij sklicale velik javen shod, na katerem bodo govorile o teh vprašanjih.

Izpremembe zakona

o kontroli čistine zlatih, srebrnih in platinastih izdelkov.

Belgrad, 22. maja. AA. Zakon o izpremembah in dopolnitvah zakona o kontroli čistine zlatih, srebrnih in platinastih izdelkov, ki je izšel večeraj, se naslanja na te glavne določbe: Izpremembe v zakonu o kontroli čistine zlatih, srebrnih in platinastih izdelkov so bile sprejete, da se s tem olajša izvajanje običajnih zakonskih določb o tej kontroli. Tako je n. pr. ukinjena posebna priloga (čl. 1) o predložitvi inozemskega blaga, da se pregleda, ker se je izkazalo, da zadostuje carinska deklaracija. Nadalje je odstranjena dvozmiselnost čl. 9 s tem, da je ukinjen ves drugi odstavek tega zakona (čl. 2). Ublašeni so takisto predpisi čl. 23 tega zakona (čl. 4). Važna je dopolnitev čl. 15 (čl. 3) o pregledu in žigosanju cekiňov. Nanaša se na zlat in srebrn denar, ki ni več v prometu niti v eni državi in ki ga rabi kmečko prebivalstvo v nakitne svrhe. Zato se cekini smatrajo za izdelke in so podvrženi kot taki odredbam zakona o kontroli čistine zlatih, srebrnih in platinastih izdelkov. Ker pa se ta, večinoma avstrijski in turški denar, ki nima nikake zakonske zaštite od strani države, ki ga je prvotno kovala, izdeluje in uvaža iz raznih držav v razni čistini med 583 do 950 pro mille in ker je naš narod navajen na te zlate cekine, ki bi morali imeti čistost 986 pro mille, je sedaj potrebno, da se tudi to vprašanje uredi z našimi zakoni, ker so sicer mogoče zlorabe. Tudi bivši turški denar ima znatno čistost in zato je potrebno, da velja zanj minimalna čistost 750 pro mille (18 karatno zlato). To pa tudi zagradili, ker sčasoma izgube svojo prvotno zlato barvo in oblede.

Belgrajski proces

Belgrad, 22. maja. u. Na današnji razpravi so bili najprej zaslišani izvedenci, ki jim je bilo poverjeno preiskovanje rokopisov posameznih obtožencev, radi pisem, ki so jih pisali obtoženci v zaporu v svrhu enotnega zagovora. Izvedenci so ugotovili, da so ta pisma pisali Bernardić, Mocnaji in Veselić. Zasliševanje treh izvedencev je bilo zelo dolgotrajno. Nato so se še čitali nekateri dokazilni dokumenti, ter curricula vitae obtožencev. Vsi predloži odvetnikov, ki so jih bili večeraj stavlili, so bili odklonjeni. S tem je dokončano v glavnem dokazilno postopanje in bo jutri najbrže govoril državni tožitelj.

Trgovinska pogajanja z Avstrijo

Pogajanja v glavnem končana — Skoro v vseh točkah dosežen za nas ugoden sporazum

Belgrad, 22. maja. m. Glede pogajanj za spremembo carinskih tarifov in trgovinskih pogodb med Avstrijo in Jugoslavijo, ki se vrše na Dunaju, smo dobili na merodajnem mestu zagotovilo, da so ta pogajanja v glavnem že končana. Pogajanja so potekla zelo zadovoljivo in je na obeh straneh mnogo dobre volje in obojestranskega razumevanja. Avstrijski delegati so zelo popustljivi v prvotnih zahtevah dunajske vlade, ki je, kakor znano, predvsem občno zvišala uvozno carino za vse agrarne pro-

izvode v smislu politike zaštite domačega kmetijstva. Na drugi strani pa smo ravno teh proizvodov največ izvažali in bi nam sprejetje prvotnih avstrijskih predlogov prineslo občutno škodo, ki bi prav nepovoljno delovala na našo trgovsko bilanco. Dosele je sporazum v vseh točkah dosežen in je ta kompromis za nas ugoden. Dosežen se ni edino glede pšenice in pšenične moke, ker obe strani vztrajata pri svojih predlogih.

Kritičen položaj delavske vlade

London, 22. maja. n. Ko se je v angleški zbornici zbornici razpravljalo o neugodnem položaju industrije in poljedelstva ter naraščajoči brezposelnosti, je bil s 103 : 25 glasovom sprejet predlog konservativcev glede politike zaštite carine, glede odredb proti dumpingu in gospodarske združitve v angleškem imperiju, potem ko je bil odklonjen dodatni predlog, da bi se sestala skupna konferenca treh strank v svrhu posvetovanja in političnih odredb. V poslanski zbornici pa je bila z 248 : 116 glasovom odklonjena formalna nezaupnica, ki jo je predlagala konservativna stranka v razpravi o proračunu poljedelskega ministristva.

Listi smatrajo, da je politični položaj postal skrajno kritičen z ozirom na napoved sira Oswalda Mosleya, da bo na današnji seji delavske stranke vložil predlog nezaupnice proti vladni politiki glede brezposelnosti ter da bo zahteval drugačno po-

litiko. Tudi konservativci nameravajo prihodnji teden vložiti predlog nezaupnice proti vladí. Voditelji konservativcev zahtevajo, ker so nezadovoljni z londonskim mornariškim dogovorom, da se sestavi v poslanski zbornici poseben odbor, ki naj prouči dogovor.

London, 22. maja. AA. Poseben odbor vlade je sklican za noč, da razpravlja o resnem položaju po demisiji Oswalda Mosleya, ki bo predložil svojo resolucijo kasneje tudi delavski stranki. V resoluciji se izražá vladi nezaupnica radi njene politike v vprašanju brezposelnosti.

London, 22. maja. AA. Spodnja zbornica je z veliko večino zavrnila predlog konservativnih poslancev, naj se znižajo krediti za poljedelstvo. Baldwin, Chamberlain in Churchill so stavili predlog, naj se imenuje poseben odbor, da prouči tristransko pomorsko pogodbo.

Za solidarnost Evrope

Lyon, 22. maja. AA. Herriot je izjavil, da soglašá z Briandovim načrtom o zvezi evropskih držav in da je pripravljen sodelovati pri uresnitvi te misli.

Berlin, 22. maja. AA. »Germania« komentira Briandovo »spomenico in veli, da je izpraznitev Porenja začetek nove dobe v odnosih med Francijo in Nemčijo. Solidarnost evropskih držav je odvisna od dobrih odnosov med Francijo in Nemčijo.

Francija dá Siriji avtonomijo

Pariz, 22. maja. AA. Visoki komisar za Sirijo je razglasil besedilo ustavne organizacije sirijske države pod franc. mandatom. Ti zakoni obsegajo:

1. Ustavno libanonske republike, ki je v veljavi od maja 1927.

2. Ustavno sirijske države, v skladu s besedilom ustavotvorne skupščine, ki je zasedala junija in julija 1928. z dopolnili o pravicah in dolžnostih mandatarske države.

3. Organično uredbo o ozemlju okoli Alexandrette s specialnim režimom v okvirju mednarodnih obvez.

4. Organski statut vlade v Diebel Abd el Azisu, ki uvaža avtonomijo v zmislu mandata in želj prebivalstva.

5. Organsko ureditev skupnih interesov in način sodelovanja med posameznimi vladami in mandatarsko državo. Vsi ti statuti odgovarjajo temle načelom:

1. Liberalna ureditev mandatarski državi podrejenih ozemelj.

2. Solidarnost med temi ozemlji.

Ti ustavni statuti bodo predloženi Svetu Društva narodov. Te ustavne določbe se bodo smele izpreminjati bodisi po predvideni ustavni poti, bodisi s pogodbo z mandatarsko državo ali pa s pogodbami med zainteresiranimi vladami pod pokroviteljstvom mandatarske države.

Čangkajšek zmaga?

Sanghaj, 22. maja. AA. Čangkajšek, šef nankinške vlade, je baje po večdnevem obleganju zavzel trdnjavo Koueitsh na meji Honana.

Dunajska vremenska napoved. Še nekoliko bolj toplo, v severnih Alpah sicer malo izpremenjbe, v južnih Alpah pa najbrže bolj oblačno.

Alpine Montangesellschaft

Dunaj, 22. maja. n. Največje avstrijsko industrijsko podjetje Alpine Montangesellschaft, katere večina je v rokah družbe Vereinigte Stahlwerke, Düsseldorf, bo za leto 1929. zopet razdelila dividendo 4% na delniško glavnico 60.000.000 šilingov. Odpisi se bodo od 8.1 zvišali na 10.1 milijonov šilingov.

Parnik gori

Pariz, 22. maja. u. Potniški parnik »Asia«, ki vozi 1500 muslimanskih romarjev iz Meke, gori od večeraj zvečer na Rdečem morju. Koliko romarjev je postalo žrtev požara ali utonilo, še ni znano. Parnik, ki obsega 5890 ton, je pripeljal v Džedo, pristanišče Meke, 1500 arabskih romarjev, kjer jih je izkrcal.

„Zeppelin“ se bliža svojemu cilju

Pernambuco, 22. maja. AA. Po zadnjih radio vesteh pričakujejo vsak hip prihod zrakoplova »Grof Zeppelin«, ki leti v Južno Ameriko iz Evrope.

Newyork, 22. maja. n. V Natalu na severovzhodni obali Brazilije, kjer bo zrakoplov Zeppelin najprej pristal, se zbirajo ogromne množice radovednežev, ki hočejo opazovati prihod zrakoplova. Tamkajšnji aeroklub je poslal več svojih letal zrakoplovu nasproti v pozdrav. Ob 15.30 njujorskega časa se je nahajal zrakoplov na točki 5 stopinj 12 minut severne širine in 27 stopinj 42 minut zapadne dolžine, torej na polovici pota med Zelenimi otoki in Pernambucu.

Po vesteh iz Pernambuca se bo prihod Zeppelina zakasní do 22. ure srednjeevropskega časa, ker ima zrakoplov močen nasprotni veter. V Pernambucu bo spuščanje otežkočeno, ker je radi močnega deževja letališče deloma pod vodo.

Zrakoplov R100 leti

London, 22. maja. AA. Snoči je zapustil Cardington zrakoplov R100 za poizkusni polet pred odhodom v Kanado. Zrakoplov je letel nad Londonom. Pozneje je krenil proti Severnemu morju in križaril nad vzhodno obalo vsi noč. Davi ob 11 so ga opazili nad Leedsom. Zrakoplov je sedaj že 18 ur v zraku in ima posadke 40 oseb in 23 potnikov, vstevši letalskega podtajnika Montagueja.

London, 22. maja. AA. Zrakoplov R100 je pristal v Cardingtonu po srečnem 24 urnem poletu.

Obsojeni tihotapci

Belgrad, 22. maja. AA. Meseca decembra prošlega leta je bilo utihotapljeno v Belgradu blaga, ki bi zanj znašala carina 304.240 Din. Malverzacija so pravočasno odkrili ter izvedli postopek proti bivšemu carinskemu posredniku Aleksandru Okejskovu, Vujiću, trgovcu Mahmudu Skremderu, Safitu, Jurlicu, kavarnarju Blažu Bobiću, Vaseljku Markoviću, cariniku Mirku Niškoviću, cariniku Dušanu Atanasoviću in cariniku Jovanu Maslovicu. Zdej je bil proti njim izvršen postopek ter so bili obsojeni vsak na 3.042.400 Din globe v srebru. Ker se je pri preiskavi ugotovilo, da so se pregrešili tudi proti kazenskemu zakonu, pogl. 28, so carinska oblastva izročila stvar prvostopnemu sodišču v Belgradu. Sodišče je 19. t. m. izreкло razsodbo, po kateri so Svetlik Marković, Dušan Atanasović, Mirko Nišković obsojeni vsak na dve leti strogega zaporá in na izgubo državljskih pravic za to dobo. Proti ostalim se sodni postopek nadaljuje, dokler se ne doseže, koliko so napravili škode.

Trije poskusi samomora v Zagrebu

Zagreb, 22. maja. z. Današnji dan so bili v Zagrebu zabeleženi trije samomori. 17 letna de-lavka Dragica Nežić je spila 2 del octove kisline. V Zelengaju so našli šoterja Mirka Gjurića, lastnika avtomobila, s prerezanimi žilami. Ko so ga našli, mu je že skoraj vsa kri odtekla. Nadalje je poizkusil samomor čevljarški pomočnik Stefan Mlakar. S čevljskimi nožem si je prerezal desno stran vratu, obenem pa si ga je zabodel tudi v levo stran prsi. Vse tri samomorilne kandidate so pripeljali v bolnišnico.

Drobne vesti

Belgrad, 22. maja. u. V soboto se bo na svečan način blagoslovil dom Zveze nabavljalnih zadrž državnih uslužbenecv v Poincarévi ulici. Slovesnosti bodo prisostvovali delegati podružnic iz vse države. Igrala bo zadružna uradniška godba iz Ljubljane.

Belgrad, 22. maja. m. Kakor poročajo iz Niša, je Nj. Vel. kralj sprejel v avdienco trgovinskega ministra dr. Demotovića, za njim pa zunanjega ministra dr. Vojo Marinkovića.

Belgrad, 22. maja. AA. Z ukazom Nj. Vel. kralja je bil na predlog ministra trgovine in industrije v skladu s predsednikom ministrskega sveta vpokojen načelnik ministrstva za trgovino in industrijo dr. Milorad Zedić.

Bolcoga, 22. maja. AA. V stadionu »Littoriale« se je vršila sinoči ob umetni razsvetljavi nogometna tekma med reprezentanco Beneške in Emilije ter dunajskim klubom First Vienna. Dunajčani so bili premagani s 3 proti 2.

Pariz, 22. maja. AA. Vojni pomorski svet ki se je sestel v Brestu, je obsodil na dve leti odvzema poveljstva kapetana Benoista, ki je poveljeval križarki »Edgard Quintet«. Kakor znano se je križarka potopila v bližini Belega rta, ker je zadela na pečine.

Berlin, 22. maja. AA. Minister za narodno obrambo Gröner je tekem razprave o proračunu v parlamentu zanikal, da bi se Nemčija oboroževala.

Jeruzalem, 22. maja. AA. Židovsko prebivalstvo je izvedlo enodnevno stavko, da protestira proti začasní ustavitvi priseljevanja.

Pariz, 22. maja. AA. V načrtu novih gradenj, za pomorsko mornarico sta dva velika brzoparnika, ki bosta vozila med Francijo in Alžirjem.

Pariz, 22. maja. AA. Tuniski Bey bo prisostvoval veliki reviji čet 14. julija.

Miss Johnson nadaljuje polet

London, 22. maja. AA. Davi je miss Johnson nadaljevala polet v Avstralijo iz Surabaje na otoku java v Atambuju. Ta pot je dolga 750 milj. Če bo šlo vse po sreči, bo preletela ostalih 500 milj do Port Darwina v Avstraliji jutri, kjer jo čaka velik sprejem. Brzjavila je svojim sorodnikom v Angliji, naj ne bodo v skrbeh in da se pazi.

Vaje francoske mornarice

Pariz, 22. maja. AA. Ob zapadni atlantski obali se vrše večje francoske mornarice. Topot gre za kombinirane večbe med oddelki mornarice, med četami na kopnem in hidroplani. Manevrom prisostvujejo minister mornarice ter številni poslanci in senatorji. Viharno morje zadržuje razvoj večb in je poškodovalo več pomorskih enot.